

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА “ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА
ПРОГНОЗУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ”**

На правах рукопису

ГРЕЦЬКА НАТАЛЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 338.439.5:[339.33:339.175](477)

**РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОПТОВИХ РИНКІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ-2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державній установі “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України

Шубравська Олена Василівна,

Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, завідувач відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі.

Офіційні опоненти:

академік НААН України, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Шпичак Олександр Михайлович,

Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки НААН України”, завідувач відділення ціноутворення, інфраструктури ринку та розвитку наукових інновацій;

кандидат економічних наук

Воронченко Ольга Володимирівна,

Університет державної фіскальної служби України, доцент кафедри фінансових ринків.

Захист відбудеться “22” червня 2017 р. о 14 годині 30 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.239.01 Державної установи “Інститут економіки та прогнозування НАН України” за адресою: вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державної установи “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011.

Автореферат розісланий “22” травня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Романовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

За часів існування СРСР, планово-адміністративної економіки, функціонування колгоспно-радгоспної системи господарювання в аграрному секторі розподіл виробленої сільськогосподарської продукції відбувався через систему державних закупівель та систему споживчих товариств. Оптову закупівлю продукції особистих підсобних господарств держава делегувала системі споживчих товариств. Організація збуту відповідала потребам системи, де виробництво та перерозподіл сільськогосподарської продукції проводили відповідно до директив, доведених згори. Ціноутворення на сільськогосподарську продукцію також мало директивний характер. Ринкові механізми визначення ціни застосовувалися фрагментарно, переважно на міських, колгоспних, міжсільських ринках комунальної власності, де продукція реалізовувалась, як правило, самими селянами або перекупниками за роздрібними чи дрібнооптовими цінами.

Актуальність теми. В умовах ринкової економічної системи функція “генератора” оптових ринкових цін як цін реальної пропозиції та реального попиту переходить до структур, які забезпечують обмінні процеси шляхом проведення оптових торгів. Перехід від директивного застосування цін до їх генерації – головний зміст функціонування оптових ринків, які виступають базовим елементом маркетингової інфраструктури аграрного ринку.

Важливість оптових ринків для ціноутворення є набагато значущішою, ніж їх частка в загальному обсязі продажів (15–20%), оскільки ціни, визначені в результаті концентрації тут великомасштабних торгових операцій, впливають на ціноутворення на всіх інших ринках. Оптові ринки сільськогосподарської продукції (ОРСП) продовжують відігравати домінуючу роль у формуванні цін на сільськогосподарську продукцію, незважаючи на зростання частки ринків сучасного розподілу (супер- і гіпермаркети тощо), поставки продукції до яких відбуваються за прямими контрактами.

Ринки оптових продажів, виступаючи генератором оптових цін, по суті, є генераторами конкурентних відносин, системоутворюючого елемента ринкової системи. Їхня наявність відображає рівень організованості аграрного ринку, його прозорості й відкритості. Україна в питанні розбудови таких об’єктів здійснює лише перші кроки.

Вивченню інфраструктури присвячені праці таких учених з пострадянського простору, як А. Гриценко, В. Жежуха, М. Кемаєва, В. Маслак. Проблему ролі держави та її впливу на розвиток інфраструктури у своїх працях висвітлюють Л. Абалкін, Т. Зінчук, Я. Ларіна, Л. Михайлова, І. Морозова, А. Пезенті, П. Самуельсон. Інфраструктура аграрного ринку досліджується О. Васильєвою, С. Майстро, О. Могильним, Т. Осташко, П. Саблуком, О. Шпичаком.

Результати досліджень теоретичних і практичних основ розбудови ОРСП, регулювання їх розвитку відображені у працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених, експертів, як О. Алейнікова, О. Батигіна, О. Воронченко, В. Гайдук, Ф. Горбонос, В. Демідов, В. Добросоцький, В. Карденьо, Р. Корінець, В. Лисюк, І. Мельник, Л. Молдаван, С. Нуралієв, С. Поперечний, Х. Ріпол, І. Свиноус, Дж. Трейсі-Вайт, О. Федорчук, О. Шубравська, О. Ярмоленко.

Наукові розробки зарубіжних та вітчизняних вчених є вагомим внеском у дослідження інфраструктури аграрного ринку, зокрема ОРСП. Проте питання державного регулювання розвитку ОРСП залишаються мало вивченими, особливо для країн пострадянського простору. Поле теоретичних розробок цього питання потребує вдосконалення та глибшого опрацювання. Тим більше, що процес розбудови ОРСП в Україні та отримані результати від введення в експлуатацію ОРСП мають украй суперечливий і неоднозначний характер. Отже, процес державного регулювання цих об’єктів інфраструктури вимагає дослідження

як у теоретичній, так і в практичній площині. Зазначене й обумовило актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у межах НДР відомчої тематики відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” за темами: “Інноваційні трансформації світової агросфери і перспективи національного аграрного сектора” (№ ДР 0108U001737) – досліджено особливості державної підтримки формування маркетингової інфраструктури аграрного ринку; проаналізовано закордонний досвід розбудови ОРСП; “Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки” (№ ДР 0111U001318) – виявлено неефективність функціонування діючих ОРСП в Україні і запропоновано шляхи підвищення їх ефективності; обґрунтовано необхідність посилення державного регулювання функціонування ОРСП; “Ресурсні можливості розвитку аграрного сектора економіки України” (№ ДР 0114U001638) – узагальнено механізми державного регулювання ОРСП у європейських країнах; розширено теорію державного регулювання ОРСП, зокрема, визначено форми регулювання державою процесів розбудови та функціонування ОРСП та шляхи їх реалізації; встановлено недоліки законодавчого забезпечення державного регулювання ОРСП в Україні та розроблено шляхи його вдосконалення; сформульовано концептуальні засади формування і розвитку Національної мережі оптово-роздрібної торгівлі сільськогосподарською продукцією України (Національної мережі).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування наукових засад державного регулювання розвитку ОРСП в Україні та розробка пропозицій щодо напрямів подальшого вдосконалення їх державного регулювання. Відповідно до окресленої мети в роботі поставлені такі *завдання*:

- розкрити роль держави у формуванні та розвитку інфраструктури аграрного ринку, в тому числі таких її об'єктів, як ОРСП;
- систематизувати термінологічний апарат щодо ідентифікації ОРСП та уточнити зміст терміна “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”;
- узагальнити світовий досвід державного регулювання розвитку ОРСП та виявити можливості його адаптації до умов України;
- оцінити стан і особливості функціонування ОРСП в Україні;
- обґрунтувати методичний підхід до оцінки ефективності роботи ОРСП;
- виявити особливості державного регулювання ОРСП в Україні з метою розробки рекомендацій щодо його покращення;
- обґрунтувати найприйнятніші для умов України форми державного регулювання розвитку ОРСП та шляхи їх реалізації;
- запропонувати критерії ідентифікації ОРСП як об'єкта інфраструктури аграрного ринку;
- розробити пропозиції з удосконалення нормативно-правового забезпечення регулювання розвитку ОРСП;
- окреслити стратегічні напрями формування та розвитку Національної мережі оптово-роздрібної торгівлі сільськогосподарською продукцією України та обґрунтувати основні структурні та організаційно-правові інструменти їх реалізації.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні рекомендації щодо державного регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання соціально-економічних явищ; системність в осмисленні процесу дер-

жавного регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні; комплексний підхід до аналізу державного регулювання розбудови інфраструктури аграрного ринку.

Використано теоретичний та емпіричний методи пізнання в їх діалектичному поєднанні. За допомогою *методів наукових абстракцій* удосконалено понятійний апарат, зокрема, шляхом застосування *методів аналогії та зіставлення, індукції та дедукції* розкрито зміст і сутність терміна “радіус впливу ОРСП”; уточнено поняття “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”, “захисний периметр ОРСП”. Для узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду державного регулювання розвитку ОРСП використано *емпіричний метод* пізнання. На основі *методів фінансового аналізу* проведено оцінку фінансового стану введених в експлуатацію ОРСП в Україні. При аналізі сучасного стану системи каналів реалізації продукції, яка відноситься до основного асортименту ОРСП, використано *статистико-економічні методи*, зокрема, *порівняння, графічних побудов*. Для визначення проблем, що призводять до низької ефективності роботи оптових ринків, застосовано *метод узагальнення*. Використання *методу деталізації* дозволило обґрунтувати форми державного регулювання розвитку ОРСП та шляхи їх реалізації. Для визначення напрямів удосконалення нормативно-правового поля, а також формування концептуальних засад функціонування Національної мережі застосовано *методи аналізу, синтезу та узагальнення*. *Системний метод* використано для обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення роботи вже діючих ОРСП і при розробці концепції Національної мережі, схем розміщення її об’єктів.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становлять: нормативно-правові акти України, Франції, Італії, Японії, Узбекистану, Росії; аналітичні матеріали Світового банку, Всесвітнього союзу оптових ринків, Мережі оптових ринків Меркаса (Іспанія), Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України, оптових ринків сільськогосподарської продукції; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, фахівців з досліджуваних питань; інформація, розміщена у всесвітній інформаційній мережі Internet.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні результати дослідження, що визначають ступінь його новизни, полягають у наступному:

вперше:

– розроблено концептуальні засади формування національної моделі державного регулювання розвитку ОРСП, у контексті чого обґрунтовано: методичні підходи до розрахунку необхідної кількості ОРСП у країні та оцінки ефективності їх роботи, що зумовило формулювання основних цілей функціонування, розробку критеріїв і системи показників ефективності роботи цих об’єктів; форми державного регулювання ОРСП та шляхи їх реалізації; відносні показники оцінки ступеня фінансової участі держави, територіальних громад, сільськогосподарських виробників та їх кооперативних об’єднань у розбудові таких ринків; комплексний інтегральний показник оцінки рівня ефективності державного регулювання розвитку ОРСП; критерії віднесення об’єкта інфраструктури аграрного ринку до категорії ОРСП; оптимальну структуру капіталу ОРСП; стратегічні напрями формування Національної мережі оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією України, а також базисні принципи програми її розбудови;

удосконалено:

– теоретичні підходи до обґрунтування необхідності здійснення державного впливу на розвиток об’єктів інфраструктури аграрного ринку, зокрема ОРСП, з урахуванням світового та вітчизняного досвіду, в контексті чого розширено уявлення про ОРСП як

чинник соціальної стабільності та продовольчої безпеки, а також виявлено недоліки процесу розбудови останніх в Україні;

- класифікацію ОРСП з метою їх систематизації, а саме: перелік ОРСП запропоновано розширити з урахуванням радіуса впливу такого ринку, асортименту продукції, форми власності, організаційно-правової форми, характеру і виду торгів, виробничо-споживчої специфіки регіону розміщення, легітимності діяльності;

- механізм нормативно-правового забезпечення державного регулювання розвитку ОРСП, зокрема, запропоновано: заборону здійснення роздрібних операцій купівлі-продажу сільськогосподарської продукції на торговельних майданчиках ОРСП; регламентацію оптимальної структури капіталу ОРСП; ліцензування діяльності ОРСП; законодавче затвердження процедури позбавлення юридичної особи статусу “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”; обов’язковість відображення фінансової допомоги держави у статутному капіталі ОРСП; обов’язковість проведення аукціонних торгів оптовими партіями сільськогосподарської продукції на торговельних майданчиках ОРСП;

дістали подальший розвиток:

- засади теорії інфраструктури аграрного ринку, зокрема: уточнено перелік функцій ОРСП, до якого запропоновано додати такі: забезпечення національної продовольчої безпеки, надання логістичних і транспортних послуг виробникам сільськогосподарської продукції, здійснення навчально-просвітницької діяльності, формування оптових партій вітчизняної сільськогосподарської продукції та виведення останніх на зовнішні ринки; дано авторське визначення термінів “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”, “захисний периметр ОРСП”, “радіус впливу ОРСП”, які дозволяють поглибити характеристики вже існуючих об’єктів інфраструктури аграрного ринку, а також удосконалити законодавче поле в частині захисту таких об’єктів від недобросовісної конкуренції;

- наукові оцінки процесу становлення та розбудови ОРСП в Україні на основі аналізу умов їх створення, структури власності та фінансового стану, що дозволило констатувати незадовільний фінансовий стан останніх і незначний рівень впливу діяльності цих об’єктів на амплітуду коливань оптових і роздрібних цін на сільськогосподарську продукцію в країні;

- механізм регулювання розвитку ОРСП в Україні на основі взаємодоповнюючого поєднання державного регулювання та регулювання з боку територіальних громад, на землях яких розташовані ОРСП, зокрема, шляхом обґрунтування напрямів розширення повноважень місцевих громад з координації роботи ОРСП, а також наукові положення стосовно доцільності співпраці держави й бізнесу як необхідної умови активізації та гармонізації процесу подальшого розвитку ОРСП у країні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх прикладного застосування з метою розробки та обґрунтування основних положень державної регуляторної політики з розбудови та розвитку об’єктів інфраструктури аграрного ринку, зокрема ОРСП.

Наукові розробки та практичні рекомендації дослідження були використані при підготовці аналітичних матеріалів і доповідних записок, які подані до органів державної влади, основними з яких є: науково-аналітична записка “Державна підтримка формування маркетингової інфраструктури аграрного ринку” вих. № 135-13/865 від 08.09.2011 р. – направлена до Департаменту економічного розвитку аграрного ринку Міністерства аграрної політики та продовольства України (на аналітичну записку отримано позитивний відгук у листі № 618 від 13.09.2011 р. Міністерства аграрної політики та продовольства України); науково-аналітичний матеріал “Розбудова і функціонування оптового ринку сільськогосподарської продукції в області” вих. № 135-13/405 від 20.05.2013 р. – направлений до Головного управління агропромислового розвитку Миколаївської облдержадміністрації (на нау-

ково-аналітичний матеріал отримано позитивний відгук у листі № 704-08-29-13 від 29.05.2013 р. Головного управління агропромислового розвитку Миколаївської облдержадміністрації); науково-аналітичний матеріал “Розвиток оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні та його нормативно-правове забезпечення” вих. № 135-13/476 від 16.07.2015 р. – направлений до Міністерства аграрної політики та продовольства України (на науково-аналітичний матеріал отримано позитивний відгук у листі № 37-11-1-15/14796 від 04.09.2015 р. Міністерства аграрної політики та продовольства України).

Матеріали і результати дослідження впроваджено в діяльність: Департаменту агропромислового розвитку Миколаївської облдержадміністрації (довідка про впровадження № 310/02/08-29/15 від 08.10.2015 р.), Департаменту агропромислового розвитку Київської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 02-05-1/1891 від 16.10.2015 р.), у навчальний процес Миколаївського національного аграрного університету при розробці навчальних програм дисциплін, науково-методичного забезпечення та викладання дисциплін “Аграрна політика”, “Організація аграрного ринку”, “Інфраструктура ринку” на факультеті менеджменту (акт про впровадження № 01-15/1696 від 08.10.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Особистий внесок автора у працю, опубліковану в співавторстві, наведено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Ключові теоретичні та практичні положення і результати дисертаційної роботи оприлюднено на 19 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, читаннях, основними з яких є: “Проблеми и перспективы развития сельского хозяйства и сельских территорий” (м. Саратов, Росія, 2013 р.); “Проблеми прогнозування и государственного регулирования социально-экономического развития” (м. Мінськ, Білорусь, 2013 р.); “Перспективні напрями розвитку галузей АПК і підвищення ефективності наукового забезпечення агропромислового виробництва” (м. Тернопіль, 2014 р.); “Инновационное развитие аграрной науки и образования: мировая практика и современные приоритеты” (м. Гянджа, Азербайджан, 2015 р.); “Розвиток економіки України та інших країн в умовах інтеграційних процесів” (м. Київ, 2016 р.); “Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів” (м. Харків, 2016 р.); “Наука и образование в современном мире” (м. Караганди, Казахстан, 2017 р.).

Публікації. Основні положення та результати проведеного дослідження опубліковано у 34 наукових працях, з них: 4 підрозділи в колективних монографіях, 10 одноосібних статей у наукових фахових виданнях та виданнях іноземних держав, 1 стаття у співавторстві, 19 є матеріалами науково-практичних конференцій (одноосібні).

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 371 сторінку, основний зміст роботи викладено на 206 сторінках. Дисертація містить 11 таблиць і 8 рисунків (у тому числі 1 рисунок на окремій сторінці), 22 додатки на 136 сторінках. Список використаних джерел налічує 216 найменувань на 29 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі “Засади регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції” висвітлено наукові погляди на необхідність здійснення державного впливу на процеси формування та розвитку інфраструктури аграрного ринку, у тому числі таких її об’єктів, як ОРСП; узагальнено теоретичні підходи до розкриття сутності економічного терміна “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”; доведено необхідність поглиблення державного регулювання процесу розвитку ОРСП в Україні на підставі зіставлення та узагальнення досвіду країн з розвинутою ринковою економікою та пострадянських країн.

Інфраструктура (соціальний капітал) – одна з форм капіталу в будь-якій економічній системі: капіталістичній, соціалістичній, змішаній. Між продуктивністю праці в економіці, темпами економічного зростання та інвестиціями в соціальний капітал існує прямий взаємозв'язок. Інвестиції в інфраструктуру повинні випереджати інвестиції в промисловість та сільське господарство, що є необхідною умовою економічного зростання. У питанні розвитку інфраструктури ключову роль відіграє держава. Приватний капітал може фрагментарно, але не глобально, допомогти у розв'язанні проблеми відсутності або фізичного та морального зношення інфраструктури. У зв'язку з нерозвинутістю інфраструктури, у тому числі й маркетингової, аграрний ринок позбавлений можливості виконання своїх основних функцій з визначення ринкових цін, генерації та доставки достовірних цінових інформаційних сигналів виробникам і споживачам. Викладене повною мірою стосується і таких об'єктів інфраструктури аграрного ринку, як ОРСП. Останні розглядаються як “соціально-економічні об'єкти”, “важливий соціальний механізм”, “суспільне добро”. Встановлено, що основною причиною виникнення більшості проблем функціонування аграрного ринку є недосконалість аграрної інфраструктури. Обґрунтування необхідності державного впливу на процес розвитку інфраструктури зумовлено переважно накопиченням певного практичного досвіду, який показав неспроможність ринкового механізму самотужки повністю розв'язати проблему задоволення потреб економічного організму в інфраструктурному забезпеченні. Констатовано необхідність посилення ролі держави у розбудові та регулюванні ОРСП.

Теоретична база дослідження ґрунтується на розкритті терміна “*оптовий ринок сільськогосподарської продукції*” як об'єкта інфраструктури аграрного ринку, що спеціалізується виключно на оптових продажах сільськогосподарської продукції (як вітчизняної, так і імпоротної, що не конкурує з нею), як місця визначення, генерації оптових цін, місця зустрічі оптових покупців та оптових продавців. Запропоновано доповнити термінологічний апарат дослідження також терміном “*радіус впливу ОРСП*”, під яким розуміємо територію, де розміщені економічні суб'єкти – виробники сільськогосподарської продукції всіх форм власності, що користуються послугами конкретного ринку певного виду і включені до сфери його діяльності (наприклад, реалізують свою продукцію на найближчому ОРСП для мінімізації транспортних витрат). Також до радіуса впливу ОРСП відноситься територія, на якій знаходяться підприємства і організації, яким економічно вигідно і доцільно закуповувати на даному ринку оптові партії сільськогосподарської продукції.

Розширено перелік функцій ОРСП, до якого, зокрема, запропоновано додати такі: участь у забезпеченні національної продовольчої безпеки, надання логістичних і транспортних послуг виробникам сільськогосподарської продукції, здійснення навчально-просвітницької діяльності, формування оптових партій вітчизняної сільськогосподарської продукції та виведення останніх на зовнішні ринки. Класифікацію ОРСП рекомендовано формувати з урахуванням: радіуса впливу ОРСП, асортименту продукції, форми власності, організаційно-правової форми, характеру і виду торгів, виробничо-споживчої специфіки регіону розміщення, легітимності діяльності.

Дослідження іноземного досвіду виявило ключову роль держави в розбудові та ефективному регулюванні розвитку ОРСП. Широкомасштабна підтримка цих об'єктів державою пов'язана з винятковою важливістю останніх для соціуму. Встановлено, що в питаннях регулювання діяльності ОРСП застосовуються законодавчі, адміністративні та фінансові інструменти. Законодавчо-нормативні акти більшості країн світу регламентують: порядок створення та реєстрації ОРСП; правовий статус ОРСП; види ОРСП; перелік основних напрямів їх діяльності; переліки продукції, яка підлягає реалізації на торговельних майданчиках ОРСП; порядок та умови фінансової підтримки, форми участі дер-

жави і територіальних громад у створенні ОРСП та регулюванні їх діяльності; питання управління ОРСП; правила торгівлі на ОРСП; порядок санітарно-епідеміологічного контролю на ОРСП і т. ін. На нашу думку, найбільш ефективним прикладом державного контролю, підтримки та регулювання діяльності ОРСП є французька та іспанська моделі. Законодавче поле країн пострадянського простору сформовано фрагментарно та недостатньо розвинуто, а отже, не надає у розпорядження держави всього спектру інструментів та важелів, необхідних для ефективного регулювання ОРСП у цих країнах.

У другому розділі **“Особливості розвитку та регулювання оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні”** проведено аналіз фінансово-економічного стану введених в експлуатацію ОРСП в Україні; розроблено критерії та показники оцінки ефективності роботи ОРСП; виокремлено форми державного регулювання ОРСП та шляхи їх реалізації, на основі яких запропоновано інтегральний показник оцінки ефективності такого регулювання, показники ступеня участі держави, територіальних громад, виробників сільськогосподарської продукції та їх кооперативних об’єднань у розбудові ОРСП.

Статус **“оптовий ринок сільськогосподарської продукції”** від Міністерства аграрної політики та продовольства України отримали 12 ринків. Введено в експлуатацію чотири об’єкти. Проте Україна опинилась у складній геополітичній ситуації – окуповано АР Крим, на території частини Донецької та Луганської областей проводиться антитерористична операція. ОРСП **“Господар”** (м. Донецьк) знаходиться на тимчасово окупованій території, частково зруйнований та не функціонує. ОРСП Азовський (Донецька область, м. Маріуполь) функціонує, однак товарооборот на ринку значно знизився у зв’язку з тим, що об’єкт знаходиться неподалік від лінії зіткнення. Більш-менш стабільно в країні працюють два об’єкти – ОРСП **“Шувар”** (м. Львів) та ОРСП **“Столичний”** (м. Київ). Аналіз фінансового стану ОРСП в Україні виявив такі ключові тенденції, які притаманні всім об’єктам: відсутність достатніх для розвитку обсягів власних фінансових ресурсів, широкое залучення запозичених коштів шляхом використання банківських кредитів та емісії цінних паперів (облігацій).

До основних недоліків роботи всіх ОРСП, які функціонують у країні, крім нестабільного фінансового (табл. 1) стану слід віднести: недостатню завантаженість торговельних площ; низький попит на послуги ринків з боку оптових покупців; високий рівень тарифів, що звужує доступ малих та середніх товаровиробників на торговельні майданчики ОРСП; масове поширення роздрібно торгівлі; порівняно низький ступінь впливу ОРСП на амплітуду коливань роздрібних цін на вітчизняну сільськогосподарську продукцію; значну питому вагу імпоротної сільськогосподарської продукції в загальних обсягах реалізації; відсутність аукціонних торгів.

Таблиця 1

Динаміка чистого прибутку (збитку) ОРСП в Україні, тис. грн.

№	Назва товариства – власника ОРСП	Чистий прибуток (збиток)					
		2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1	ТОВ “Ринок сільськогосподарської продукції “Шувар” (ОРСП “Шувар”, м. Львів)	5073	-2372	4524	8071	5643	13435
2	ТОВ “Ринок сільськогосподарської продукції “Столичний” (ОРСП “Столичний”, м. Київ)	-1883	-5234	-3524	-3890	-5845	5341
3	ТОВ “Гранд Терра Інвест” (ОРСП “Азовський”, м. Маріуполь)	-35	-1039,7	-1811,6	-3428,6	-249,6	-5513,8
4	ТОВ “Ясинуватський Агросервіс” (ОРСП “Господар”, м. Донецьк)	-4681	-8784	...*	—**	—	—

Джерело: сформовано автором за даними річної звітності ОРСП.

Примітки: ...* - відомості відсутні.

—** - явищ не було.

Формулювання основних цілей функціонування ОРСП надало можливість розробити: відносні показники оцінки ефективності роботи ОРСП, які розділено на дві групи; відносні показники ефективності роботи ОРСП плодоовочевого асортименту, які згруповано у п'ять підгруп; відносні показники оцінки ступеня фінансової участі у розбудові ОРСП держави, територіальних громад, виробників сільськогосподарської продукції та їх кооперативних об'єднань. Виокремлено форми державного регулювання ОРСП та шляхи їх реалізації (табл. 2).

Таблиця 2

Форми державного регулювання та шляхи їх реалізації у розбудові та функціонуванні ОРСП

№	Форми	Шляхи реалізації
1	Нормативно-правове забезпечення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка необхідних законодавчих актів, удосконалення та консолідація вже існуючих шляхом створення їх цілісної системи. 2. Формування та затвердження генерального плану забудови країни оптовими ринками плодоовочевого типу та ринками живої худоби. 3. Нормативне забезпечення державного регулювання тарифної політики ОРСП (як стаціонарних, так і постійних торгових місць). 4. Розробка та впровадження підзаконних нормативних актів з регламентації повноважень місцевих органів виконавчої влади в частині регулювання та контролю діяльності ОРСП. 5. Чітке розмежування повноважень щодо контролю та регулювання діяльності ОРСП між органами виконавчої влади всіх рівнів. 6. Посилення контролю над цільовим використанням виділеної ОРСП фінансової допомоги з державного бюджету на розбудову шляхом розширення повноважень контролюючих органів. 7. Удосконалення правил торгівлі на ОРСП. 8. Введення законодавчої норми щодо обов'язкового обладнання спеціально облаштованих для проведення аукціонних торгів торговельних майданчиків на території всіх ОРСП, які отримали відповідний статус від Міністерства аграрної політики та продовольства України. 9. Законодавче затвердження "захисних периметрів" навколо всіх ОРСП у країні та переліків сільськогосподарської продукції, яка підлягає реалізації виключно на торговельних майданчиках ОРСП, у межах території цих захисних периметрів. 10. Обмеження монопольного становища ОРСП на ринку (регулювання діяльності ринків як монополій)
2	Фінансово-економічне забезпечення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Регулювання тарифної політики ОРСП. 2. Участь у фінансуванні розбудови та підтримці функціонування за рахунок коштів державного бюджету (за умови набуття державою права власності на частку в статутному капіталі ОРСП). 3. Пільгове кредитування товариств – власників ОРСП: довгострокові позики за зниженою ставкою. 4. Пільгове кредитування кооперативних об'єднань виробників сільськогосподарської продукції, які реалізують мінімум 40% виробленої продукції на торговельних майданчиках ОРСП. 5. Створення сприятливих умов для залучення коштів міжнародних фінансових установ. 6. Пільгове оподаткування ОРСП. 7. Пільгове оподаткування оптових покупців, які закупають не менше 35% сільськогосподарської продукції вітчизняного виробництва на ОРСП. 8. Підтримка стійкого платоспроможного попиту населення. 9. Регулювання тарифів на комунальні послуги, які сплачує ОРСП. 10. Безмитне ввезення спеціального обладнання та матеріалів, необхідних для розбудови ОРСП, наприклад, холодильного устаткування, вентиляційного обладнання (за умови, якщо таке обладнання не виробляється в Україні). 11. Відшкодування державою дрібним, середнім виробникам, кооперативам частини вартості пакування та фасування сільськогосподарської продукції у пакувальних цехах ОРСП. 12. Обладнання лабораторій з контролю над якістю продукції на ОРСП за кошти держави
3	Інфраструктурне забезпечення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток і розбудова під'їзних автошляхів, мереж електро- та водопостачання на територіях, які межують з територією ОРСП. 2. Розбудова, відновлення та розвиток портів, аеропортів, залізничних шляхів поблизу ОРСП

№	Форми	Шляхи реалізації
4	Наукове та кадрове забезпечення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Стимулювання наукових розробок у сфері розвитку та вдосконалення роботи ОРСП, аграрного маркетингу, інфраструктури аграрного ринку. 2. Розширення доступу до інформації: створення на базі ОРСП (або разом з ОРСП) науково-експериментальних центрів з упровадження інноваційних технологій у сільському господарстві та у маркетингу сільськогосподарської продукції. 3. Організація системи державної підготовки фахівців, яких потребують ОРСП
5	Організаційне забезпечення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Впровадження практики керуючих компаній в управлінні ОРСП. 2. Сприяння застосуванню досвіду державно-приватного партнерства при розбудові ОРСП. 3. Надання статусу “оптовий ринок сільськогосподарської продукції” на певний проміжок часу (ліцензування діяльності ОРСП). 4. Сприяння участі оптових покупців та продавців в управлінні ринком. 5. Підтримка розвитку кооперативного руху в країні та залучення кооперативів до складу засновників (акціонерів) ОРСП. 6. Сприяння створенню на ОРСП наглядових рад і дисциплінарних комітетів з числа представників виробників, їх кооперативних об'єднань, оптових покупців тощо. 7. Розширення повноважень органів виконавчої влади на місцях у питаннях регулювання діяльності ОРСП, у тому числі щодо проведення моніторингу її результатів. 8. Запровадження представництва органів виконавчої влади на ОРСП: розміщення там представників департаменту Міністерства аграрної політики та продовольства України з метою моніторингу ринкової кон'юнктури, збирання, обробки, узагальнення, безкоштовного оприлюднення маркетингової інформації для виробників та споживачів усіх форм власності та організаційно-правових форм, а також з метою моніторингу результатів роботи самого ОРСП. 9. Впровадження системи оцінки ефективності діяльності ОРСП на державному рівні. 10. Сприяння виходу на зовнішні ринки оптових партій продукції, які формуються на ОРСП. 11. Впровадження практики аукціонних торгів сільськогосподарською продукцією на ОРСП. 12. Створення сприятливих умов та відповідного законодавчого поля для просування вітчизняної органічної продукції на торговельних майданчиках ОРСП та виведення такої продукції з допомогою ОРСП на зовнішні ринки

Джерело: розроблено автором.

Запропоновані форми державного регулювання розвитку ОРСП, шляхи їх реалізації та показники ефективності державного регулювання таких об'єктів надали можливість побудувати комплексний інтегральний показник оцінки рівня ефективності державного регулювання розвитку ОРСП в країні:

$$I_{\text{ДРОРСП}} = \sqrt[3]{m_1 \cdot P_{\text{АОП}} \times m_2 \cdot P_{\text{ФЕ}} \times m_3 \cdot P_{\text{НК}}}, \quad (1)$$

де $I_{\text{ДРОРСП}}$ – комплексний інтегральний показник оцінки рівня ефективності державного регулювання розвитку ОРСП у країні;

$P_{\text{АОП}}, P_{\text{ФЕ}}, P_{\text{НК}}$ – індекси груп показників, які відображають параметри державного регулювання, відповідно, адміністративні й організаційно-правові, фінансово-економічні та науково-кадрове забезпечення;

m_1, m_2, m_3 – вагові коефіцієнти впливовості індексів (визначаються експертним шляхом).

На жаль, відсутність системи моніторингу роботи ОРСП в Україні поки що унеможливає розрахунок розробленого інтегрального показника. Рекомендовано запровадити спеціальні форми державного статистичного спостереження ОРСП в Україні, що дозволить розрахувати зазначені показники.

Виявлено, що державою були зроблені певні кроки з урегулювання процесу розбудови та функціонування ОРСП. Так, з державного бюджету на дані цілі було виділено більш як 284 млн грн. Проте вони мали фрагментарний характер і не змогли сформувати цілісне організаційно-правове середовище розвитку ОРСП у країні. Державному регулюванню не вистачає системного підходу. Встановлено, що одним із ключових факторів, який призводить до низької ефективності функціонування ОРСП у країні, є несформованість замкненого ланцюга збуту продукції, який повинен включати такі основні ланки: “вироб-

ник – овочесховище – збутовий кооператив виробників – ОРСП – роздрібна ланка (муніципальний роздрібний ринок, роздрібний магазин, торговий намет і т. д.) – споживач”.

У третьому розділі “Удосконалення механізму та системи регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції” визначено стратегічні пріоритети вдосконалення нормативно-правового поля; запропоновано концептуальні засади розбудови Національної мережі оптово-роздрібною торгівлі сільськогосподарською продукцією України; обґрунтовано методичний підхід до розрахунку необхідної кількості ОРСП для країни; сформульовано принципи розміщення об’єктів Національної мережі на території країни.

Встановлено, що законодавче поле України щодо регламентації та підтримки діяльності ОРСП потребує суттєвого розширення та вдосконалення, зокрема, в частині: затвердження критеріїв, відповідно до яких об’єкт інфраструктури аграрного ринку може бути віднесений до категорії ОРСП; впровадження класифікації ОРСП; законодавчого затвердження процедури позбавлення юридичної особи статусу “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”; звільнення від сплати податку на прибуток протягом періоду становлення ОРСП з оптимальною структурою капіталу; заборони здійснення роздрібних операцій купівлі-продажу сільськогосподарської продукції на торговельних майданчиках ОРСП; обов’язковості відображення фінансової допомоги держави у статутному капіталі ОРСП; обов’язковості проведення аукціонних торгів оптових партій сільськогосподарської продукції на ОРСП; регламентації обов’язків і повноважень органів виконавчої влади на місцях у питаннях регулювання роботи ринків; обов’язковості розміщення на території ОРСП представників відповідного департаменту Міністерства аграрної політики та продовольства України з метою моніторингу ринкової кон’юнктури, безкоштовного розповсюдження маркетингової інформації серед усіх категорій вітчизняних виробників та їх кооперативних об’єднань, а також моніторингу результатів роботи ОРСП; надання повноважень контролюючим органам щодо проведення обов’язкових чергових перевірок результатів фінансово-господарської діяльності ОРСП незалежно від форми власності та організаційно-правової форми компанії – власниці ОРСП. Запропоновані норми повинні поширюватися на всі ОРСП у країні: як на вже введені в експлуатацію, так і на ті, які тільки планується побудувати. Сформульовано критерії віднесення об’єкта інфраструктури аграрного ринку до категорії ОРСП: оптимальними організаційно-правовими формами товариства – власника ОРСП є державне підприємство, акціонерне товариство, кооператив, комунальне підприємство; проведення виключно оптових операцій купівлі-продажу; обов’язкова організація та проведення аукціонних торгів оптовими партіями; контрольний пакет акцій товариства – власника ОРСП (у випадку створення ринку у формі акціонерного товариства) належить державі та (або) територіальним громадам, збутовим кооперативам; проведення суцільної реєстрації операцій купівлі-продажу; постійний щоденний моніторинг динаміки обсягів реалізованої продукції та динаміки цін; формування пільгових тарифних ставок на послуги цих об’єктів для вітчизняних дрібних, середніх виробників та кооперативів. Тільки об’єкти, які відповідають запропонованим критеріям, можуть претендувати на право отримання ліцензії на проведення діяльності у формі “оптовий ринок сільськогосподарської продукції” та на право отримання фінансування з державного бюджету на розбудову. З огляду на це у Закон України “Про оптові ринки сільськогосподарської продукції” доцільно ввести норму щодо оптимальної структури капіталу ОРСП (рис.).

Незважаючи на численні спроби, системна проблема збуту сільськогосподарської продукції в країні досі не розв’язана. Запропоновано розробити і прийняти Державну програму будівництва та розвитку Національної мережі оптово-роздрібною торгівлі сільськогосподарською продукцією України, яка міститиме: основні завдання (у тому числі

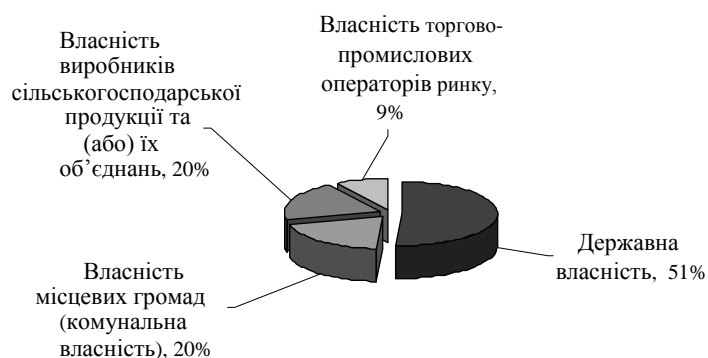

Рис. Оптимальна структура капіталу оптового ринку сільськогосподарської продукції

Джерело: побудовано автором.

усіх ОРСП Національної мережі підтримується шляхом введення в законодавче поле країни норм щодо створення навколо цих об'єктів захисних периметрів. *Захисний периметр ОРСП* – територія навколо об'єкта, в межах якої оптові операції купівлі-продажу сільськогосподарської продукції основного асортименту ОРСП повністю заборонені в будь-якій формі й на всіх торговельних майданчиках, окрім території ринків.

Обґрунтовано методичні підходи до розрахунку необхідної кількості ОРСП для країни. За нашими підрахунками, у світі один ОРСП у середньому охоплює своїми послугами 14,26 тис. км² та забезпечує потреби 2,38 млн осіб. Розрахувати кількість ОРСП, необхідних для забезпечення потреб будь-якої країни, можна за формулою

$$K_{\text{ОРСП}} = \left(\frac{S_k}{S_c} \right) \times K_1 + \left(\frac{H_k}{H_c} \right) \times K_2, \quad (2)$$

де $K_{\text{ОРСП}}$ – кількість ОРСП у країні;

S_k – площа країни, тис. км²;

H_k – кількість населення в країні, млн осіб;

S_c – середня площа країни, охоплена послугами ОРСП, тис. км² (константа);

H_c – середня кількість населення, охоплена послугами ОРСП, млн осіб (константа);

K_1, K_2 – вагові коефіцієнти (визначаються експертним шляхом).

За розрахунками, оптимальна середня кількість ОРСП плодоовочевого асортименту для України коливається в межах від 20 до 22 об'єктів. У країні, як вже зазначалося, введено в експлуатацію чотири ОРСП, фактично працюють три – у Київській, Львівській та Донецькій (поблизу м. Маріуполь) областях. Один ОРСП плодоовочевої спеціалізації охоплює своїми послугами понад 192 тис. км² і більш як 14 млн осіб. Вочевидь, такої кількості об'єктів для задоволення потреб аграрного ринку нашої країни в об'єктах інфраструктури недостатньо.

Враховуючи іспанський досвід, розраховано площу (загальну та забудови) ОРСП плодоовочевої спеціалізації в Україні. Загальна площа ОРСП плодоовочевої спеціалізації в Україні повинна становити понад 6 млн м², а площа забудови – більше 920 тис. м². У середньому загальна площа одного ОРСП плодоовочевого асортименту в країні має дорівнювати 315 тис. 306 м² (при будівництві 22 ОРСП плодоовочевого асортименту в Україні), а площа забудови одного ОРСП плодоовочевого асортименту – 41 тис. 863 м².

соціальні), мету створення мережі, функції, перелік структурних елементів, етапи розбудови, схеми розміщення об'єктів мережі на території країни.

Будівництво Національної мережі необхідно проводити поетапно: охарактеризовано чотири етапи розбудови, запропоновано розробити і затвердити генеральний план розміщення об'єктів Національної мережі на території країни. Ефективна діяльність

У роботі систематизовано об'єкти Національної мережі, а саме: здійснено класифікацію ОРСП Національної мережі; наведено характеристики таких об'єктів. Рекомендації з розбудови оптових ринків живої худоби запропоновано з урахуванням вимог до транспортування свійських тварин. Враховуючи специфіку функціонування, сформовано схеми розміщення об'єктів Національної мережі на території країни.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних засад, розробці методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо формування національної моделі державної політики регулювання розвитку ОРСП. Узагальнення та систематизація результатів дослідження дозволили зробити такі висновки.

1. Оптовий ринок сільськогосподарської продукції – ефективний інструмент впливу держави на продовольчий ринок і продовольчу безпеку країни, що є однією з базових складових соціальної та політичної стабільності в суспільстві. Монопольне становище оптового ринку повинно врівноважуватися державним контролем. Найприйнятніші організаційно-правові форми ОРСП – державне підприємство, комунальне підприємство, акціонерне товариство, кооператив. Держава має залишити за собою функції нагляду, контролю та регулювання на всіх етапах розбудови і розвитку ОРСП.

2. Термін “оптовий ринок сільськогосподарської продукції” широко трактується з точки зору як економічної науки, так і законодавчого поля тієї чи іншої країни. Такий стан речей обумовлений багатогранністю досліджуваного об'єкта. При розкритті суті ОРСП увагу акцентовано на його основному призначенні – визначенні, генерації оптових цін на сільськогосподарську продукцію вітчизняного виробництва. Запропоновано критерії класифікації ОРСП, на основі яких можна систематизувати їх види.

3. Світовий досвід підтверджує той факт, що державою регулюються практично всі аспекти життєдіяльності ОРСП. Оптові ринки створюються планомірно, відповідно до розроблених і затверджених державних програм. У процесі державного регулювання в першу чергу застосовуються законодавчі та фінансові важелі. Законодавче поле в країнах з розвинутою ринковою економікою сформовано таким чином, щоб максимально підвищити результативність роботи ОРСП, зробити їх діяльність прозорою для громадськості та залучити представників територіальних громад, виробників, кооперативні об'єднання виробників, об'єднання оптових торговців до управління ОРСП. Як правило, держава намагається залишити за собою функції нагляду та координування роботи цих об'єктів. Заслуговує на увагу практика введення законодавчої норми, яка примушує агентів аграрного ринку в межах певної території здійснювати оптові операції купівлі-продажу сільськогосподарської продукції безпосередньо на торговельних майданчиках ОРСП, що значно підвищує результативність роботи останніх. Переважна більшість перелічених вище інструментів державного регулювання може бути успішно адаптована та реалізована на вітчизняних теренах.

4. Офіційний статус “оптовий ринок сільськогосподарської продукції” від Міністерства аграрної політики та продовольства України одержали 12 ринків. Частково введено в експлуатацію чотири ринки, фінансовий стан яких є нестабільним. Ліквідність ринків є низькою. Вони недостатньо забезпечені оборотними коштами. Частка коштів, яку вклали власники у загальну вартість майна, є низькою у всіх чотирьох об'єктів. Усім діючим ринкам притаманне широке використання запозиченого капіталу шляхом залучення банківських кредитів та емісії цінних паперів. Приватні власники ринків не мають у своєму розпорядженні достатніх фінансових ресурсів для завершення розбудови об'єктів. Проте ОРСП, як і інші об'єкти інфраструктури в економіці, у зв'язку з їх спе-

цифічною природою і важливістю для соціуму мають виробляти необхідні для суспільства послуги навіть у випадку їх фінансової неефективності.

5. Ефективність і результативність роботи ОРСП не можна оцінити лише з позиції традиційних для економіки критеріїв ефективності: доходу, прибутку, рентабельності тощо. Це актуалізувало необхідність пошуку інших підходів, в контексті чого запропоновано оцінювати ОРСП з урахуванням цілей його функціонування, важливих для соціуму і держави: визначення ринкової ціни під впливом попиту та пропозиції; збільшення обсягів виробництва; зростання прибутків товаровиробників; збільшення обсягів споживання; зменшення обсягів конкуруючого імпорту; розширення доступу виробників до цивілізованих каналів реалізації; сприяння виведенню вітчизняної продукції на зовнішні ринки. Ключові положення цього підходу: запропоновані абсолютні та відносні критерії ефективності; показники ефективності роботи ОРСП у цілому та показники ефективності роботи ОРСП плодоовочевого асортименту, які, зокрема, згруповано у п'ять підгруп.

6. З'ясовано, що всі побудовані в країні ОРСП за своєю організаційно-правовою формою є товариствами з обмеженою відповідальністю. Власники ринків – приватні юридичні та фізичні особи. Фінансова підтримка з бюджету на створення ОРСП виділяється державою на безповоротній основі. Законодавче поле країни сформовано таким чином, що держава позбавлена права відображення належної їй частки у статутному капіталі товариств – власників ОРСП відповідно до наданих нею з бюджету країни фінансових ресурсів. До основних недоліків процесу державного регулювання ОРСП слід також віднести: непрозорість проведення конкурсу щодо надання статусу ОРСП, а також процедури виділення фінансових ресурсів з бюджету на розбудову ринків; непроведення аукціонних торгів на ОРСП; відсутність достатньої кількості оптових покупців на ОРСП; неефективність тарифної політики ринків, яка не сприяє залученню виробників та продавців на їх торговельні майданчики; нездійснення контролю та нагляду з боку органів виконавчої влади всіх рівнів за роботою ринків; непроведення моніторингу результатів їх роботи та ін. Форми державного статистичного спостереження та методологію збирання інформації щодо функціонування ОРСП не розроблено і не затверджено. Отже, процес розбудови ринків у країні не можна охарактеризувати як результативний та успішний.

7. Виокремлено теоретичні засади державного регулювання розвитку ОРСП, у тому числі форми такого регулювання та шляхи їх реалізації, що, у свою чергу, надало можливість запропонувати комплексний показник оцінки ефективності державного регулювання та відносні показники оцінки ступеня фінансової участі держави, територіальних громад, виробників сільськогосподарської продукції та їх кооперативних об'єднань у розбудові ОРСП. До форм державного регулювання ОРСП віднесено: нормативно-правове, фінансово-економічне, інфраструктурне, наукове, кадрове, організаційне забезпечення розвитку ринків. Запропоновано шляхи реалізації цих форм, основними з яких є: розробка необхідних законодавчих актів, удосконалення та консолідація вже існуючих з метою створення їх цілісної системи; формування та затвердження генерального плану розміщення оптових ринків плодоовочевого типу та ринків живої худоби; унормування державного регулювання тарифної політики ОРСП тощо.

8. Сформульовано критерії, відповідно до яких об'єкт інфраструктури аграрного ринку може бути віднесений до категорії ОРСП: оптимальна організаційно-правова форма товариства-власника; проведення виключно оптових операцій купівлі-продажу сільгосппродукції на торговельних майданчиках ОРСП; обов'язковість проведення аукціонних торгів оптовими партіями сільгосппродукції; належність державі, територіальним громадам, збутовим кооперативам контрольного пакету акцій товариства – власника ОРСП; проведення суцільної реєстрації операцій-купівлі продажу сільськогосподарської

продукції; постійний щоденний моніторинг динаміки обсягів реалізованої сільськогосподарської продукції та динаміки цін; формування пільгових тарифних ставок і т. д.

9. Встановлено, що така форма державного регулювання розвитку ОРСП, як нормативно-правове забезпечення, не використовується державою результативно. Законодавчо-нормативне поле щодо регулювання ОРСП в Україні сформовано таким чином, що держава, місцеві громади, органи виконавчої влади всіх рівнів, громадські організації, виробники, їх кооперативні об'єднання, оптові покупці в більшості випадків усунені від процесу регулювання. Запропоновано систему нормативно-правових інструментів, які дозволять максимізувати ефективність функціонування ОРСП з точки зору держави та соціуму, основними з яких є законодавче затвердження: критеріїв віднесення об'єкта інфраструктури аграрного ринку до категорії ОРСП; процедури позбавлення юридичної особи статусу “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”; заборони здійснення роздрібних операцій купівлі-продажу сільськогосподарської продукції; обов'язковості відображення фінансової допомоги держави у статутному капіталі ОРСП; обов'язковості проведення аукціонних торгів тощо. Розроблено оптимальну структуру капіталу ОРСП: контрольний пакет акцій товариства – власника ОРСП має належати державі.

10. Запропоновано концепцію розбудови Національної мережі оптово-роздрібної торгівлі сільськогосподарською продукцією України, окреслено її основні цілі, завдання та функції. Основними цілями є: експлуатація та управління всіма об'єктами Національної мережі; відмова від практики обмеження в конкуренції; заохочення участі виробників та їх об'єднань у капіталі ОРСП та інших об'єктів Національної мережі; здійснення внеску в поліпшення циклу маркетингу продовольчих товарів; сприяння стандартизації продукції, прозорості ринку та розвитку багатоцільової роздрібної торгівлі; сприяння забезпеченню національної продовольчої безпеки; створення і підтримка життєдіяльності замкненого ланцюга збуту сільськогосподарської продукції. Мережа повинна виконувати економічні, організаційні, соціальні, екологічні функції. Її структурними елементами є: оптові ринки сільськогосподарської продукції (плодоовочевої спеціалізації); оптові ринки живої худоби; локальні муніципальні та (або) кооперативні ринки в містах і населених пунктах країни; складські комплекси; невеликі магазини в містах і населених пунктах країни, які можуть засновуватися в тому числі збутовими кооперативами виробників сільськогосподарської продукції. Розбудову мережі доцільно проводити у чотири етапи, що забезпечить поступове введення в експлуатацію всіх її об'єктів. Необхідно розробити проект Закону України “Про Національну мережу оптово-роздрібної торгівлі сільськогосподарською продукцією України” і Державну програму будівництва та розвитку Національної мережі, у яких закріпити її основні завдання, у тому числі соціальні.

11. Встановлено, що кількість ОРСП плодоовочевої спеціалізації, які функціонують на момент проведення дослідження, не може задовольнити потреби країни, сільськогосподарства, аграрного ринку та населення. Відповідно до запропонованого автором методичного підходу, обґрунтовано, що в країні доцільно побудувати не менше 22 ОРСП плодоовочевої спеціалізації. Сформульовано принципи розміщення об'єктів Національної мережі. Їх розміщення на території країни зумовлюється: площею; кількістю населення; обсягами виробництва та споживання; максимальними допустимими відстанями для транспортування свійських тварин; розташуванням ключових транспортних вузлів на території країни; територіальними, кліматичними та ландшафтними умовами; сільськогосподарською спеціалізацією регіонів та областей і т. д.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ринденко (Грецька) Н. А. Державна підтримка формування маркетингової інфраструктури аграрного ринку / Н. А. Ринденко (Грецька) // Інноваційні трансформації аграрного сектору економіки : моногр. / [О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер

та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської. – К. : НАН України, Ін-т екон. та прогнозув., 2012. – С. 375–388.

2. Грецька Н. А. Розвиток оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні та його нормативно-правове забезпечення / Н. А. Грецька // Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки : кол. моногр. / [О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер та ін.]; за ред. д.е.н. О. В. Шубравської. – К. : НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”, 2014. – С. 440–445.

3. Грецька Н. А. Теоретичне підґрунтя державного регулювання інфраструктурного забезпечення збуту сільськогосподарської продукції / Н. А. Грецька // Стратегічні детермінанти формування стійкого розвитку АПК України : моногр. / за ред. д.е.н., професора Ю. О. Нестерчук. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр “Візаві” (Видавець “Сочинський”), 2015. – С. 32-38.

4. Грецька Н. А. Роль державного регулювання у розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції / Н. А. Грецька // Сучасні соціально-економічні тенденції розвитку АПК України: моногр. / за ред. д.е.н., професора Ю. О. Нестерчук. – Умань : Видавець “Сочинський”, 2015. – С. 32-38.

5. Ринденко (Грецька) Н. А. Закордонний досвід функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції / Н. А. Ринденко (Грецька) // Агросвіт. – 2010. – № 21. – С. 61-66 (Google Scholar).

6. Ринденко (Грецька) Н. А. Мережа оптових ринків сільськогосподарської продукції в Іспанії / Н. А. Ринденко (Грецька) // Агросвіт. – 2011. – № 13-14. – С. 67-71.

7. Ринденко (Грецька) Н. А. Особливості державної підтримки та державного регулювання функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції у Франції / Н. А. Ринденко (Грецька) // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 2. – Т. 2 Економічні науки. – 2011. – С. 221-229.

8. Ринденко (Грецька) Н. А. Організаційно-правові форми оптових ринків сільськогосподарської продукції / Н. А. Ринденко (Грецька) // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С. 56-60 (Google Scholar).

9. Ринденко (Грецька) Н. А. Оптові ринки сільськогосподарської продукції як фактор ефективної підтримки господарств населення в Україні / Н. А. Ринденко (Грецька) // Економіка та управління АПК. – 2011. – Вип. 6 (89). – С. 159-164 (Google Scholar).

10. Шубравська О. В. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: європейський досвід та українські перспективи / О. В. Шубравська, Н. А. Ринденко // Економіка України. – 2012. – № 8. – С. 77-85. *(особистий внесок – проаналізовано закордонний досвід розбудови системи оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією в європейських країнах, виявлено основні вади процесу становлення ОРСП в Україні, доведено необхідність поглиблення державного втручання та удосконалення законодавчого поля)* (Google Scholar).

11. Грецькая Н. А. Оптовый рынок сельскохозяйственной продукции: понятие и классификация / Н. А. Грецькая // Аграрная экономика. – 2013. – № 4. – С. 51-57 (*Республіка Білорусь*).

12. Грецька Н. А. Розбудова та функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні / Н. А. Грецька // Економіка АПК. – 2013. – № 11. – С. 50-56 (РІНЦ, Google Scholar).

13. Грецька Н. А. Державне регулювання розбудови та функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні / Н. А. Грецька // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького. – 2014. – Т. 16. – № 1 (58). – Ч. 1. – С. 110-115 (РІНЦ, Google Scholar).

14. Грецька Н. А. Особливості державного регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні / Н. А. Грецька // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Т. 2. – Вип. 3. – С. 126-133 (Google Scholar).

15. Грецька Н. А. Роль оптових ринків сільськогосподарської продукції у виведенні вітчизняної продукції на ринок Європейського союзу / Н. А. Грецька // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 2. – С. 39-41 (РІНЦ, Google Scholar).

16. Ринденко (Грецька) Н. А. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: переваги і недоліки / Н. А. Ринденко (Грецька) // Шляхи виходу України із світової фінансово-економічної кризи : матер. XI Всеукр. наук.-практич. конф. студ. та молод. вчених (31 березня 2009 р., м. Донецьк). – Донецьк : ТОВ “ДЕГГ”, 2009. – С. 228-230.

17. Ринденко (Грецька) Н. А. Оптові ринки сільськогосподарської продукції в Україні: проблеми формування / Н. А. Ринденко (Грецька) // Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть : тези доповідей VII міжнар. наук.-теор. конф. студ., аспіран. і молод. вчених (8 квітня 2009 р., м. Тернопіль). – Тернопіль : ТОВ “Астон”, 2009. – С. 177-179 (Google Scholar).

18. Ринденко (Грецька) Н. А. Формування ефективних каналів збуту сільськогосподарської продукції в Україні / Н. А. Ринденко (Грецька) // Формування конкурентних переваг аграрної продукції в умовах глобалізації економіки : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молод. вчених (14–16 травня 2009 р., м. Житомир). – Житомир : ПП “Ру-та”, 2009. – С. 121-122.

19. Ринденко (Грецька) Н. А. Інфраструктурне забезпечення збуту сільськогосподарської продукції в Україні / Н. А. Ринденко (Грецька) // Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах : матер. IV міжнар. наук. конф. (23–25 вересня 2009 р., м. Черкаси). – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – Т. 2. – С. 44-46.

20. Ринденко (Грецька) Н. А. Створення оптового ринку сільськогосподарської продукції в Миколаївській області / Н. А. Ринденко (Грецька) // Перспективи регіонального розвитку в умовах подолання економічної кризи : матер. III Всеукр. наук.-економ. читань (24–31 травня 2010 р., м. Миколаїв). – Миколаїв : НУК, 2010. – С. 22-25.

21. Ринденко (Грецька) Н. А. Оптові ринки сільськогосподарської продукції в Україні: особливості процесу розбудови / Н. А. Ринденко (Грецька) // Аграрна наука – виробництву: “Проблеми економічного розвитку АПК” : матер. держ. наук.-практ. конф. (9 листопада 2011 р., м. Біла Церква). – Біла Церква : Білоцерківський національний аграрний університет, 2011. – С. 19-20 (Google Scholar).

22. Грецька Н. А. Оптові ринки сільськогосподарської продукції в Україні: тенденції розбудови / Н. А. Грецька // Актуальні питання сучасної економіки : матер. IV Всеукр. заоч. наук. конф. (24 грудня 2012 р., м. Умань). – Умань : Видавець “Сочинський”, 2012. – Ч. 1. – С. 44-47.

23. Грецкая Н. А. Становление оптовых рынков сельскохозяйственной продукции: опыт Украины / Н. А. Грецкая // Проблемы и перспективы развития сельского хозяйства и сельских территорий : матер. II междунар. науч. конф. (20 марта 2013, г. Саратов). – Саратов : Саратовский гос. аграр. ун-т им. Н. И. Вавилова, 2013. – С. 16-19 (*Російська Федерація*).

24. Грецкая Н. А. Особенности формирования и функционирования ОРСП в Украине / Н. А. Грецкая // Проблемы прогнозирования и государственного регулирования социально-экономического развития : матер. XIV междунар. науч. конф. (24–25 октября 2013, г. Минск). – Минск : НИЭИ М-ва экономики Респ. Беларусь, 2013. – Т. 2. – С. 15-17 (*Республіка Білорусь*).

25. Грецька Н. А. Оптові ринки сільськогосподарської продукції та господарства населення: ефективність співпраці / Н. А. Грецька // Формирование стабильного развития аграрной экономики в условиях глобализации : матер. Всеукр. науч.-практ. конф. студен., магистр. и молод. ученых (13–14 февраля 2013, г. Луганск). – Луганск : Луганский нац. аграр. ун-т, 2013. – С. 21-23.

26. Грецька Н. А. Оптові ринки сільськогосподарської продукції як чинник забезпечення продовольчої безпеки держави / Н. А. Грецька // Формування і розвиток ринку продукції АПК : матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет.-конф. (28 березня 2013 р., м. Полтава). – Полтава : РВВ ПДАА, 2013. – С. 40-42.

27. Грецька Н. А. Державне регулювання функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції: досвід Франції / Н. А. Грецька // Наукові пошуки молоді у третьому тисячолітті : матер. II міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчен., аспір. і докторант. (15–16 травня 2014 р., м. Біла Церква). – Біла Церква : БНАУ, 2014. – Ч. 1. – С. 3-4.

28. Грецька Н. А. Тарифна політика оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні / Н. А. Грецька // Перспективні напрями розвитку галузей АПК і підвищення ефективності наукового забезпечення агропромислового виробництва : матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. мол. вчених (18–19 вересня 2014 р., м. Тернопіль). – Тернопіль : Крок, 2014. – С. 173-176.

29. Грецька Н. А. Державне регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції як об'єктів інфраструктури аграрного ринку / Н. А. Грецька // Актуальні питання сучасної економіки : матер. VI Всеукр. заоч. наук. конф. (24 грудня 2014 р., м. Умань). – Умань : Видавничо-поліграфічний центр “Візаві” (Видавець “Сочинський”), 2014. – Ч. 1. – С. 39-40.

30. Грецька Н. А. Розбудова локальних агропродовольчих ринків в Україні / Н. А. Грецька // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матер. IX міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 травня 2015 р., м. Умань). – Умань : Видавничо-поліграфічний центр “Візаві” (Видавець “Сочинський”), 2015. – С. 41-43.

31. Грецкая Н. А. Методический подход к расчету необходимого количества оптовых рынков сельскохозяйственной продукции в стране / Н. А. Грецкая // Innovative development of agricultural science and education : world experience and current priorities: materials of the International Scientific Practical Conference, dedicated to the announcement of 2015 as “The Year of Agriculture” in Azerbaijan, (Ganja, Azerbaijan, 23–24 October 2015) / Azerbaijan State Agrarian University. – Ganja, 2015. – Vol. II. – P. 365-371 (*Азербайджанська Республіка*).

32. Грецька Н. А. Повноваження саморегулівних організацій оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні / Н. А. Грецька // Розвиток економіки України та інших країн в умовах інтеграційних процесів : матер. VI міжнар. наук.-практ. мол. конф. у заоч. формі (01 червня 2016 р., м. Київ). – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2016. – С. 73-76.

33. Грецька Н. А. Ідентифікація термінів “інфраструктура” та “інфраструктура аграрного ринку” в економічній науці / Н. А. Грецька // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (22 грудня 2016 р., м. Харків). – Харків : Харків нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2016. – Ч. 2. – С. 31-35.

34. Грецкая Н. А. Опыт Нидерландов в организации работы оптовых рынков сельскохозяйственной продукции на кооперативной основе / Н. А. Грецкая // Наука и образование в современном мире : матер. междунар. науч.-практ. конф. (Караганды, 27 февраля 2017 р.). – Караганды : РИО “Болашак-Баспа”, 2017. – Т. 5. – С. 172-175 (*Республіка Казахстан*).

АНОТАЦІЯ

Грецька Н. А. Регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”. – Київ, 2017.

У дисертаційній роботі висвітлено теоретичні та практичні аспекти формування державної політики регулювання розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції (ОРСП) в Україні.

Обґрунтовано необхідність поглиблення державного втручання в процеси розбудови, формування та розвитку ОРСП в Україні. Систематизовано теоретичну базу досліджень з питань трактування змісту терміна “оптовий ринок сільськогосподарської продукції”, обґрунтовано авторський підхід до його тлумачення. Узагальнено світовий досвід розвинутих країн з ринковою економікою та пострадянських країн у частині розбудови ОРСП і формування нормативно-правового поля щодо їх регулювання.

Висвітлено проблеми та недоліки процесу розбудови ОРСП в Україні. Запропоновано авторський методичний підхід до оцінки ефективності функціонування ОРСП, який полягає в розробці системи показників оцінки рівня ефективності. Визначено форми державного регулювання ОРСП та шляхи їх реалізації, критерії віднесення об’єкта інфраструктури до категорії ОРСП. Розроблено комплексний показник оцінки ефективності державного регулювання та відносні показники оцінки ступеня фінансової участі держави, територіальних громад, виробників сільськогосподарської продукції та їх кооперативних об’єднань у розбудові ОРСП. Обґрунтовано практичні рекомендації з удосконалення нормативно-правового поля щодо регулювання ОРСП. Аргументовано напрями реформування державної політики регулювання розвитку ОРСП на засадах системності. Запропоновано розбудувати Національну мережу оптово-роздрібної торгівлі сільськогосподарською продукцією України. Сформульовано концептуальні засади функціонування такого утворення, його цілі, завдання, функції, структурні елементи, сплановано етапи розбудови, класифікацію ОРСП Національної мережі, принципи їх розміщення на території країни. Розроблено методичний підхід до розрахунку необхідної середньої кількості ОРСП для країни залежно від її площі та чисельності населення. Розраховано необхідну кількість ОРСП для України, загальну площу та площу забудови таких об’єктів.

Ключові слова: державне регулювання, оптовий ринок сільськогосподарської продукції, аграрний ринок, інфраструктура, інфраструктура аграрного ринку, маркетингові канали реалізації сільськогосподарської продукції.

АННОТАЦИЯ

Грецькая Н. А. Регулирование развития оптовых рынков сельскохозяйственной продукции. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Государственное учреждение “Институт экономики и прогнозирования НАН Украины”. – Киев, 2017.

В диссертационной работе освещены теоретические и практические аспекты формирования государственной политики регулирования развития оптовых рынков сельскохозяйственной продукции (ОРСП) в Украине.

Проведен сравнительный анализ теоретических концепций в области государственного регулирования развития инфраструктуры, а также анализ опыта нормативно-правового регулирования ОРСП в экономически развитых странах и странах постсовет-

ского пространства, что дало возможность обосновать необходимость усиления и углубления роли государства в процессах развития таких объектов в Украине. Выявлен тот факт, что механизм “невидимой руки рынка” не в состоянии самостоятельно решить проблему формирования инфраструктуры, в том числе инфраструктуры аграрного рынка, что связано в первую очередь с такой характерной особенностью, как высокая капиталоемкость со значительными сроками окупаемости, что в результате существенно снижает инвестиционную привлекательность объектов инфраструктуры для частного капитала. В сельском хозяйстве важность инфраструктурного обеспечения приобретает особое значение в связи со спецификой отрасли, высокой зависимостью от природно-климатических условий, относительно непродолжительными сроками хранения произведенной продукции. Установлено важное социальное значение ОРСП, в частности, в помощи наименее защищенным слоям сельскохозяйственных производителей (мелким и средним), поддержании социальной стабильности в сельской местности.

В результате сопоставления и осмысления используемого инструментария в области исследования ОРСП сформулировано авторское определение терминов “оптовый рынок сельскохозяйственной продукции”, “защитный периметр ОРСП”, “радиус влияния ОРСП”. Предложено перечень функций ОРСП дополнить следующими позициями: обеспечение национальной продовольственной безопасности, предоставление логистических и транспортных услуг производителям сельскохозяйственной продукции, осуществление учебно-просветительской деятельности, формирование оптовых партий отечественной сельскохозяйственной продукции и вывод последних на зарубежные рынки. Классификацию ОРСП рекомендуется формировать с учетом: радиуса влияния ОРСП, ассортимента продукции, формы собственности, организационно-правовой формы, характера и вида торгов, производственно-потребительской специфики региона размещения, легитимности деятельности. Сформировано целостное представление о законодательном поле, отвечающем потребностям современного аграрного рынка в успешной реализации задания становления и развития прозрачных, эффективных каналов сбыта плодовоовощной продукции.

Проведен анализ финансового состояния ОРСП, введенных в эксплуатацию в Украине. Установлены ключевые тенденции, характерные для процесса строительства и развития ОРСП в Украине, что дало возможность определить его основные недостатки. Сформулированы критерии эффективности работы ОРСП, на основании которых предложен авторский методический подход к ее оценке. Впервые выделены формы государственного регулирования ОРСП и пути их реализации, на основе которых проведен анализ состояния государственного регулирования ОРСП в Украине. Разработаны критерии отнесения объекта инфраструктуры к категории ОРСП. Сделаны выводы о целесообразности внедрения в практику государственного регулирования теоретических наработок, предложенных автором.

Доказана необходимость усиления государственного вмешательства в процессы функционирования ОРСП на территории страны. Предложены рекомендации по улучшению нормативно-правового поля в области регулирования развития ОРСП, в частности, в вопросах расширения полномочий территориальных общин по развитию таких объектов в свете реформы децентрализации власти в стране.

Определена стратегия совершенствования государственной политики по развитию ОРСП в Украине: предложено в дальнейшем осуществлять шаги по их регулированию на системной и плановой основе. В русле вышеизложенного рекомендовано формировать совокупность объектов инфраструктуры аграрного рынка, объединенную под эгидой государства в единый организм, призванный обеспечить жизнедеятельность замкну-

той маркетинговой цепи продвижения продукции от производителя к потребителю: “производитель – овощехранилище – кооператив по сбыту сельскохозяйственной продукции – ОРСП – розничное звено (муниципальный розничный рынок, розничный магазин, торговая палатка и т. д.)”. Сформулированы основные положения по строительству и развитию Национальной сети оптово-розничной торговли сельскохозяйственной продукцией Украины. Разработаны концептуальные основы функционирования такого образования, его цели, задачи, функции, этапы строительства, структурные элементы, классификация ОРСП Национальной сети, принципы размещения ее объектов на территории страны. Установлена зависимость между площадью страны, численностью населения и количеством ОРСП. Разработан методический подход к расчету необходимого количества ОРСП для страны в зависимости от ее площади и численности населения. Рассчитано необходимое количество ОРСП для Украины и некоторых стран постсоветского пространства, а также определена общая необходимая площадь всех ОРСП в Украине и площадь их застройки.

Ключевые слова: государственное регулирование, оптовый рынок сельскохозяйственной продукции, аграрный рынок, инфраструктура, инфраструктура аграрного рынка, маркетинговые каналы реализации сельскохозяйственной продукции.

ANNOTATION

Gretska N. A. The regulation of development of wholesale markets of agricultural products. – Manuscript.

The thesis for obtaining candidate of scientific degree in economic on specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – The State Organization “Institute for Economics and Forecasting of National Academy of Science of Ukraine”. – Kyiv, 2017.

Theoretical and practical aspects of state policy regulation of wholesale markets of agricultural products (WMAP) in Ukraine had highlighted in the dissertation. The need to deepen state intervention in the processes of building, formation and development of WMAP in Ukraine has grounded in the work. Theoretical basis of research on interpretation of the content of “wholesale market of agricultural products” has systematized. The author's approach to its interpretation has justified. World experience of developed countries of market economy and post-Soviet countries in terms of development of WMAP and formation of normative legal regulation in relation to their fields have generalized. The problems and disadvantages of building process of WMAP have described in Ukraine. Author's methodology for assessing the efficiency of WMAP, which is to develop an effective system of indicators to measure has suggested. The forms and methods of state regulation of WMAP, classification criteria relating to the infrastructure category of WMAP have formulated. Comprehensive indicator evaluating the effectiveness of state regulation and ratios assess the extent of the financial participation of the state, local communities, agricultural producers and their cooperative associations in building WMAP have developed. Practical recommendations for the improvement of the legal framework in the field of regulation of WMAP have justified. The directions of reforming of public policy of regulation of development of WMAP have based on systematic arguments. The National network of wholesale and retail trade of agricultural products of Ukraine have proposed to build. Conceptual bases of functioning of such education, its goals, objectives, functions, structural elements, stages of development, classification of WMAP National Network, and the principles of their location in the country have formulated and planned. The method of calculating the required number of WMAP for the country depending on its area and population has developed. The required numbers of WMAP for Ukraine, total area and building area of such objects have calculated.

Keywords: state regulation, wholesale market of agricultural products, agricultural market, infrastructure, agrarian market infrastructure, marketing channels of agricultural products.

Підписано до друку 15.05.2017 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Ризографія.
Ум.друк.арк. 1,05. Обл.-вид. арк. 1
Тираж 130 прим. Замовлення № 27

Видавничий відділ
Державної установи “Інститут економіки та прогнозування
НАН України”
01011, м. Київ, вул. П. Мирного, 26